

B İ B L İ Y O G R A F Y A

TÜRK - İŞ; VI. GENEL KURUL İCRA VE YÖNETİM KURULLARI ÇALIŞMA RAPORLARI

7 - 14 Mart 1966; *Türk - İş yayımları No.: 48;*
Şark Matbaası; Ankara 1966; 216 Sayfa

Türkiyede Cumhuriyet Devrinde sendikacılık hareketleri, önce Cemiyetler Kanununun 1946 da değiştirilmesi, daha sonra, 1947 senesinde nesredilen «İşçi ve İşveren Sendikaları ve Sendika Birlikleri hakkında Kanun» ile fiilen başlamış bulunmaktadır. Mamafih bu durum geçmişte memleketimizde sendikacılık hareket ve faaliyetlerinin asla bahis konusu olmadığı manasına alınmamalıdır. Zira 27/ Temmuz 1325 tarihli «Tatili Esgal» Kanununa kadar bizde koalisyon yasağı mevcut olmadığı gibi, bu tarihten itibaren 1938 yılına kadar ancak âmme hizmeti ifa eden müesseselerde sendika teşkili yasaklanmış bulunuyordu.

Gerçekten 1947 tarihli birinci Sendikalar Kanununun nesrini takip eden devre zarfında, sendikacılık hareketleri işçilerimizin kuvvetlerini birleştirmesi, merkezîleşmesi, ücret karşılığı çalışanların belirli organizasyonlar dahilinde toplanması itibariyle oldukça perişan bir manzara göstermekte idi. Bu devrede her sendika idarecisi bütün Türk işçisi adına konuşmuş ve sendika temsilcilerinin âmme organları nezdinde yaptıkları teşebbüsler ve ileri sürdükleri talepler birbirini tutmamıştır. Filhakika bu yıllar içinde henüz doğmamış olan işçi sendikaları konfederasyonunun selâhiyet ve fonksiyonlarını fiilen Çalışma Bakanlığı üzerine almıştır. Bundan dolayı sendikalarımızın, yurdun çeşitli sahalarına dağılmış bulunan işçileri, tek bir ses halinde gerek Türk halk efkârına ve resmî mercilere, gerek dünyaya karşı temsil edecek üst bir teşekküle olan ihtiyaçları, bu devrede kendini bütün şiddetiyle hissettirmiştir. İşte bu ihtiyaç, 1952 yılında «Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu» nun doğmasına yol açmıştır.

Filhakika ilk genel kurul toplantısını 1952 yılında İzmirde yapan Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu o günden beri genel

kurulunu dört defa daha toplantıya davet etmiş, VI. ve sonuncu Genel Kurulu ise, içinde bulunduğumuz yılın Mart ayında Ankarada yapılmıştır.

*

**

Türkiye işçi sendikaları konfederasyonunun mutad altıncı Genel Kurul toplantısı münasebetiyle hazırlanan Türk - İş icra kurulu raporu, adı geçen teşekkülün son iki senelik faaliyetini anlatmaktadır. Rapor 216 sahifeden ibaret olup, ilk 205 sahifası İcra Kurulunun iki yıllık çalışmalarına, son dokuz sahifası ise, Yönetim Kurulunun faaliyetine tahsis edilmiştir.

Bilindiği gibi, bundan önceki Beşinci Genel Kurul, 1964 yılının başlarında Bursada toplanmıştı. Filhakika Türk - İş icra kurulunun 1964 senesinin Şubatında yayınladığı bildiride ileri sürdüğü prensip kararlarına dayanılmak suretiyle, bu tarihten sonraki çalışmalar on beş madde halinde tesbit edilmiştir. Bu on beş madde içinde en önemlileri şüphesiz, temel sosyal ve ekonomik konular, toplu sözleşme, grev ve lokavtların neticeleri, mevzuat çalışmaları, teşkilatlanma faaliyetleri, eğitim ve araştırma meseleleri, yurt dışındaki işçiler, malî durum vesairelerdir.

Raporu esas bakımından ele almadan önce, 216 sahifeyi bulan böyle hacimli bir kitapta, ufak tefek tertip ve dil hatalarından sarfınazar edildiği takdirde, umumiyetle düzgün bir ifade kullanılmış olduğunu söylemek lâzımdır. Ancak raporda «temel sosyal ve ekonomik konular» faslında yer alan çeşitli meselelerin büyük bir kısmı o derece kısa ve sathî bir tahlile tâbi tutulmuştur ki, okuyucu, günlük gazetelerde gördüklerini adeta tekrarlamak mecburiyeti karşısında bırakılmış, hayatî meseleler gelişi güzel, bazan bir kaç satırlık ifadeler halinde sunulmuştur. Bu itibarla hiç değilse bu kısımda muhtevadan çok hacme önem verildiği intibağı hasıl olmaktadır. İleride de temas edeceğimiz gibi, konfederasyonun bünyesi içinde yerleşmiş bulunan ve ileriye ait vaatkâr sözlerle taltif edilen araştırma bürosunun, bundan sonraki raporlarda daha az meseleyi daha özlü ve etraflı olarak ele alması temenni edilir.

Ayrıca bahis konusu raporda sık sık rastlanan öğünmelerin ve isimsiz hedeflerin çokluğu da dikkati çekmektedir. Aslında böyle bir davranış, öteden beri bizim sendika idarecilerinde maalesef itiyat halinde yerleşmiş bulunmaktadır. Nitekim sırf bu raporda değil, fakat işçi gazetlerinde de her zaman tespitine imkân bulduğumuz bu temayülün, ileride yerini daha ağır başlı tenkit, ifade ve be-

yanlara terk etmesini gönülden diler ve tavsiye ederiz. Filhakika «Türk sendikacılığı son yıllarda ender görülen bir hızla gelişmiş ve bir çok ülkenin çok uzun bir zamanda aştığı merhaleleri kısa bir zamana sığdırmıştır» ifadesinde, küçük dahi olsa, bir mübalağa payı olduğu gibi, bu «ender gelişme» sebeplerinin kerametini biraz da başka hâdise ve vakıalarda aramak doğru olur. Her halde üniversitelerimizin ayaklanması ile başlayıp gelişen, 27 / Mayıs inkılâbı ve böyle bir İnkılâbın mahsulü bulunan başta Anayasamız olmak üzere diğer mevzuat ve müesseseler ve bu arada Ecevit gibi bir Çalışma Bakanı olmasa idi, hâdiselerin nasıl bir istikamet alacağı üzerinde, 1950 - 1960 devresi önümüzde dururken, fazla kafa yormağa ihtiyaç hasıl olmazdı, sanırız. O karanlık devri yaşayan sendika idarecilerinden bir çoğunun bu noktayı gereği gibi bildiklerini tahmin ederiz. Nitekim 27/Mayıs 1960 İhtilâlinden ancak bir kaç ay önce, Hükûmet ve bu arada Türk - İş'le temas etmek maksadiyle yurdumuza gelen İCF TU temsilcisi Paul Malles, Türk - İş'in bahis konusu konfederasyona üye olması meselesinde aynen şunları söylemiştir: «... fakat Türk - İş'in teşkilâtımıza üye olması için ne evet, ne hayır diyebilirim ... görüşüme göre Türkiyede bugünkü mevcut şartlar Türk - İş'in teşkilâtımıza üye olmasına imkân verememektedir. Halen Demirperde gerisi memleketler hariç olmak üzere, Avrupa ülkeleri arasında teşkilâtın üyesi bulunmayan sadece üç memleket vardır. Bunlar İspanya, Portekiz ve Türkiyedir ... Türk - İş teşkilâtımıza üye olmamakla tanınmak bakımından bir çok avantajları kaçırmaktadır.»

Bu sözler üzerinde elbette ibretle durmak ve Türk - İş'in bugünkü gelişmiş ve serpilmiş durumuna yol açan faktörleri unutmamak hem bir kadirşinaslık, hem de sendikacılık ve umumiyetle işçi hareketlerine verilmesi gereken istikamet bakımından çok faydalı olur. Filhakika 27 Mayıs İnkılâbından sonra, Türk - İş Milletlerarası Hür Sendikalar Konfederasyonunun itibarlı bir üyesi ise ve iş kolu sendikalarımız ve federasyonlarımız milletlerarası mümasil meslek teşekkülleriyle sıkı bir irtibat ve tenasüt içinde bulunuyorlarsa, bu mesut duruma imkân veren ve Malles'in bahsettiği şartları bir kaç ay içinde değiştiren husus, her halde inkılâp arifesinde sendikalarımızı yöneten «liderler zümresinin elindeki sihirli değnek» değildir. Gerçek şudur ki, inkılâbın getirdiği yeni zihniyet ve anlayış, inkılâp sonrası Hükûmetlerinin hazırladıkları ve teşrif organların çıkardıkları kanunlar Milli Sosyal Siyasetimize, Türk çalışma hukukuna gerçek manada demokratik bir mahiyet vermiş, hür koalisyon hakkı-

nı tesis etmiş, Cumhuriyet Anayasasının hükümlerini geniş bir sosyal espiri içinde değerlendirmek, tefsir ve tedvin etmek suretiyle, yeni sosyal mevzuatımızı Batı Avrupanın gelişmiş sanayi memleketlerinde cari olan mevzuat ve içtihatların da ötesinde şekillendirmiştir. Sendika üyeliği aidatının toplanması yahut kollektif akidelerin teşmili hususunda kanunlarımızın vaz ettiği hükümler, bunun sadece iki misalidir.

Bu itibarla VI. Genel Kurul toplantısında bir delegenin «... siyasi partilerin hiç biri 274 ve 275 sayılı Kanunları çıkarmış olmakla öğünemez...» şeklinde sarfettiği sözleri, sendikacılığımızın yakın tarihindeki hâdiselerin sathi dahi olsa muhasebesi yapılmadan, o anın heyecanı içinde ileri sürülmüş iddialar olarak kabul etmek ve üzerinde fazla durmamak lâzımdır.

Gerçi kanun tasarıları Millet Meclisinde müzakere edilirken, sendika idarecilerinin sarfettikleri ciddi gayretleri çok takdir etmekle beraber, netice itibariyle bu durumu dahi inkılâp sonrasının elverişli ve müsamahalı atmosferine bağlamak hatalı bir görüş değildir.

Diğer taraftan lüzumsuz bir propaganda intibağı uyandıran bu kabil öğünmeler yanında, öteden beri devam edegelen anonim iddia ve ithamlar da, doğrusunu söylemek lâzımgelirse, hoş bir tesir bırakmamaktadır. Nitekim raporun 145 inci sahifasındaki «prodüktivite Merkezinin başında işçi olur mu?» sözünü kim sarfetmiştir? yahut Genel Başkanın bir işçi gazetesinde çıkan baş yazısındaki, gözü yaşlı ve kendini profesörlük payesinden doçentlik payesine indiren hoca kimdir? Nitekim aynı mahiyetteki üstü kapalı ithamlar, Beşinci Genel Kurul arifesinde de ileri sürülmüş ve «suçlular» bir türlü açıklanmamıştır. Ayrıca İşçi hareketlerinde umumiyetle komünizm tahrikleri görmek, sosyal tarihten öğrendiğimize göre, belki bir kısım resmî sorumlulara yaraşır. Ancak meselelerin mahiyet ve hüviyetini, geçmişteki sebeplerini araştırmadan ve hâdiselerin derinliklerine inmeden, böyle bir görüşe kapılan sendika idarecilerine bu davranış asla yakışmaz. Zonguldak, Malatya hadiseleri bunun kötü örnekleridir.

Diğer yandan Türk - İş kendi gerçek gücünü ve işçi kütlesi üzerindeki nüfuzunu ölçmelidir. Filhakika çok partili rejime girdiğimiz tarihten bu yana yapılan altı adet Parlamento seçiminde, siyasî istikamet ve temayülünü fazlasiyle izhar etmiş olan işçi kütlesine dayanmak suretiyle Türk - İş'in raporda iddia edildiği üzere, güçlü bir baskı gurubu haline geldiğine inanmak ve yapılması tasarlanan reformların gerçekleştirilmesinde hatırı sayılır bir kuvvet halini ala-

bileceğine ihtimal vermek bugün için maalesef gerçekten mümkündür.

Bugün Türk - İş, ötedenberi temenni ettiğimiz şekilde bünye, üye sayısı, maddi varlık ve faaliyetleri itibariyle güçlü bir teşekkül haline gelmişse, bunda her şeyden evvel Anayasamızla, 274 ve 275 sayılı Kanunların ilk sırada rol oynadığını hatırdada tutmak daha realist bir hareket olur. Ancak Türk - İş'in bu gücünün, aşağıdan yukarıya doğru başlayıp gelişen bir hareketin mahsulü bulunmadığını tekrarda fayda vardır. Bunun bir zaman meselesi, bir şuurlaşma problemi, bir eğitim işi olduğunu takdir etmek lâzımdır. Elbette bugün için zirvede teşekkül eden bu güç, gelecekte kaideye doğru inecek ve işte o zaman teşekkül, mutlak ve batılı manada bir baskı gurubu mahiyet ve hüviyetini kazanacaktır. Yoksa, Türkiyede işçilerin cezri ve ciddi reform taraflısı olan partilerle, meta ekonomik sloganlara çok daha fazla kıymet veren partilerden hangisi etrafında kümeleşmekte olduğunu göz önünde tutmadan, müessir bir baskı gurubudan bahsetmek her halde gerçekçi bir görüş olmaz. Nitekim VI. Genel Kurul toplantısı kapanırken, Seyfi Demirsoyun partiler ve sendikalar hakkında söylediği sözler bu umumi manzarayı çok iyi aksettirir mahiyettedir. Türk - İş Başkanı Demirsoy bir delegenin sorusunu cevaplandırırken, «daha siz işçileri partilerden çekebildiniz mi? veya bir seçimde Türk - İş Başkanı olarak deseniz ki, ey işçiler şu partiyi destekleyiniz! aksini yaparlarsa ne olur sözümüz ve itibarımız? Henüz o kuvvete gelmedik.» Bu realist ifade, meselenin iç yüzünü bütün açıklığı ile aksettirmekte ve söylediklerimizi teyid etmektedir. Filhakika henüz memleketimiz, 1950 - 1960 devri politikacılarının sendikacılık hareketlerine karşı hazırladığı kasdî terkiplerin neticelerini tamamiyle tasfiye edememiş, tahripkâr bir partililikle vatan cepheçiliğinin ektiği kötü tohumları söküp atamamıştır. Nitekim bugünkü sendika kongrelerinin manzarası bu esef verici durumun sadık bir aynasıdır. Bu itibarla konfederasyonun selâhiyetli elemanlarından birinin, geçen yıl «icabında 700 bin işçiyi sokağa dökerim» tarzında gazetelerde çıkan beyanı, şayet bu beyan doğru ise, hakikatları kavramayan bir sözdür. Aslında mesele insanları sokağa dökmek değil, sokaktan toplamaktır.

Hülâsa isim ve kaynak zikretmeden «... deniliyor ki...» gibi esas itibariyle dedi kodu mahiyeti taşıyan iddia ve ithamların raporda yer almaması temenniye değerdi.

Raporun ihtiva ettiği önemli kısımlardan birini «toplu sözleşmeler, grevler, lokavtlar ve neticeleri» teşkil etmektedir. Bu kısımda mesele önce «köklü bir ücret nizamı» nun bir türlü tesis edilemediği yolundaki şikâyetle ele alınmaktadır. Rapor yazarının veya yazarlarının «köklü bir ücret nizamı» ndan neyi kasdettikleri ancak takribi olarak anlaşılmakta ve bu terimle «kanunî asgari ücretler» in kastedildiği görülmektedir. Gerçekten «kanunî asgari ücret düzeni», bizde ötedenberi «büyük bir düzensizlik» içinde yerleşmiş, zaman zaman acınacak derecede anarşik bir manzara göstermiş, bu satırların yazarı, hususiyle 1960 dan önceki devrede, kanunî asgari ücretlerin tesbiti işinin, mahalli asgari ücret komisyonlarının yetkisinden alınarak kurulacak bir mütehassıslar heyeti tarafından milli ölçüde ve merkezi mahiyette düzene sokulması hususunu bir çok defalar ileri sürmüştür.

Kanunî asgari ücret durumunun halâ mahiyetini muhafaza ettiğini raporun tetkikinden anlıyoruz. Ancak başka bir bakımdan vaziyetin dünle bugün arasında esaslı şekilde değiştiğini de hatırdan çıkarmamak ve kanunî asgari ücretler bir yanda dura dursun, «köklü bir ücret nizamı» rejiminin merkezî ve milli bir asgari ücretler politikası yoluyla sendikalarca, daha doğrusu sendikaların üst kademelerince, akdî yoldan tanziminin mümkün bulunduğunu da hatırdan tutmak gerekir. Acaba Türk - İş'in asgari ücretler hakkında ciddi bir araştırması ve sağlam bir politikası var mıdır? Bu ciheti rapordan anlamak zordur ve aslında teşkilâta yaptığı 29.4.1966 tarihli tamimde de, derinliğine yapılmış bir araştırmanın henüz ortada olmadığı anlaşılmaktadır. Kanaatımız şudur ki, bahis konusu raporda, fevkalâde mühim bir mevzu olan ücretler bahsi etrafiyle ele alınmamıştır. Halbuki bugün işçilerimizin büyük bir çoğunluğunun kanuni asgari ücretlerle çalışmakta olduğu gözönünde tutularak, bu hayati meseleye daha büyük bir önem verilmesi gerekirdi.

Diğer taraftan «ilk toplu sözleşmelerle tesbit edilen asgari ücretler» e tahsis edilen cetvelde bir tarih yoktur. Bu «ilk toplu sözleşmeler» hangi tarihe kadar yapılan akitlerdir? Bizim ötedenberi «kampanya» terimi ile vasıflandırmaya çalıştığımız düzenin, hususiyle bitiş tarihinin tesbit edilmemiş olması, ehemmiyetli bir noksan olarak görülmektedir.

Ayrıca raporda yine aynı müphem ifade ile, ilk toplu iş sözleşmelerine dayanılmak suretiyle, asgari ücretlerde elde edilen ortalama artışın % 25,2 e ulaştığı belirtilmektedir ki, şayet bu «ilk» keli-

mesinini 1964 ve 1965 yılları olarak tefsir edersek, alınan neticenin sevindirici olmadığını söylemeye imkân yoktur. Aslında ücretlerde büyük sıçramaların iktisadî bakımdan pek de arzuya değer bulunmadığını bilenler için, hususiyle 1964 yılı gibi galopan bir enflasyonun bahis konusu olmadığı hallerde ve devrelerde, bir yılda ortalama % 12,6 bir asgari ücret artışını küçümsemek lâzımdır. Bu bakımdan sendikalarımızın ulaştığı muvaffakiyeti memnuniyetle belirtmek isteriz.

Raporda anlaşılamayan başka bir nokta ise, 59 ncu sahifede verilen bilginin sırf Türk - İş'in bünyesine dahil sendikaları ve dolayısıyla bunların üyelerini mi, yoksa bütün sendikaları ve üyelerini mi kavradığıdır? Bilindiği ve teşkilâtla ilgili kısımda üzerinde durulacağı gibi, küçük teşekküller mahiyetinde dahi olsa Türk - İş'in bünyesi dışında kalan bir hayli sendika mevcut bulunduğundan, teşkilât dışı bu sendikaların toplu iş sözleşmeleri faaliyeti hakkında bilgi verilmemiştir. Bununla beraber bu kabil sendikaların toplu iş sözleşmesi faaliyetlerine raporda yer verilmediğinden dolayı, Türk - İş'e sitem etmeye de hakkımız yoktur.

Öte yandan 1964 ve 1965 yıllarında, yani iki senelik bir devre zarfında yapılan toplu iş sözleşmeleri hakkında bahis konusu raporda enterasan malûmat vardır. Buna göre, 587158 işçiyi ve 6567 işyerini kavrayan 1764 adet toplu iş sözleşmesi yapılmış, kamu sektörü 375661 işçi ve 2544 işyeri ile, buna mukabil özel sektör 161497 işçi ve 4023 işyeri ile buna katılmıştır. Maamafih bu rakamlara bir yıllık müddet için yapılan toplu iş sözleşmeleri de dahil olduğundan, kısmî dahi olsa bir tekerrürün bahis konusu olabileceği, başka bir ifadeyle bir senelik akde tabi işçilerin ve işyerlerinin iki defa sayılmış bulunması ihtimal dahilindedir.

Bu rakamlar, toplu iş sözleşmesi tatbikatının, kavranan işçi sayısı itibariyle, kamu sektöründe çok daha iyi işlediğini, buna karşı toplam işçi sayısı kamu sektörüne nazaran fazla olan özel sektörde, işyerlerinin hem cesamet itibariyle küçük, hem başarı derecesi itibariyle zayıf ve cılız bulunduğunu göstermektedir. Gerçekten 1964 yılı sigortalı işçi sayısı bakımından, Devlet sektöründe 301449, özel sektörde ise 407556 işçi çalışmaktadır.

Öte yandan 1964 senesi, ilk tatbikat yılı olduğu için, 1965 şeye nazaran çok daha verimli geçmiş ve 1964 de toplu sözleşmelerden 436166 işçinin faydalanmasına mukabil, 1965 de ancak bunun üçte biri civarında işçi yeni düzen içine alınabilmiştir. Filhakika 1965 de

daha az sayıda işçinin toplu iş sözleşmesi düzeni içine alınmış olmasının sebebini, akidler umumiyetle iki yıllık bir müddete şamil olduğundan, 1964 de yapılan toplu iş sözleşmelerinin 1965 yılında da devam etmekte bulunması teşkil etmektedir.

Aslında bu rakkamlar sendikaların taarruzlarını, taktik icabı, kamu sektörü üzerinde teksif ettiklerini göstermektedir. Böyle bir taktiğin bir çok haklı, hiç değilse kendileri için faydalı sebepleri olabileceği aşikârdır. Bunlar arasında : a) Kamu sektöründe kâr mefhumunun özel sektöre nazaran rijit bir mahiyet göstermemekte olması, b) Kamu sektöründe sosyal espirinin, diğerine nazaran çok daha yaygın bulunması ve netice itibariyle mukavemetin daha zayıf olması, c) Kamu sektöründe muvaffak ve süratli netice almak hususunda daima siyasi nüfuza ve yüksek parti mercilerinin yardımına baş vurulabilmesi imkân ve ihtimali, d) Kolay ve çabuk alınacak neticelerin ise, sendika idarecilerinin mevki ve prestijlerini tahkim eylemesi, e) Kamu sektörünün sosyal tesisler, tedbirler ve ücret unsurları itibariyle örnek işletmelerden tereküp etmekte bulunması ve örnek işletmelerle pazarlığa başlamanın, müteakip pazarlıklar için elverişli bir zemin hazırlaması ilk ağızda zikredilebilir.

Yine aynı sahifada, cereyan etmiş olan lokavtların hangi yıla ait bulunduğunu kestirmeye, bir tertip hatası yüzünden imkân olmadığı gibi, bunların hangi iş kollarında meydana geldiği hakkında da bilgi yoktur. Ayrıca çok arzuya değer olduğu halde, iş kolu ve iş yeri seviyesinde yapılmış olan toplu iş sözleşmelerine ait rakkamlarla tahlillere de raporda maalesef yer verilmemiştir.

Grevler karşısında icra organlarının tutumuna temas eden bahiste, rapor haklı mesnetlere dayanmaktadır. Ancak şu varki, böyle bir düzene yeni girmiş olan memleketimizde halk efkârının, idare, zabıta ve adliye cihazlarının haşin davranışlarını biraz da tabii görmek lâzımdır. İşçilerle işverenler ve bunlara ait teşekküller arasındaki menfaat çatışmaları, ancak zamanla halk efkârının akli selimine intikal edecek, buna göre de yukarıda bahis mevzuu ettiğimiz cihazlardan daha objektif, adil, istikrarlı ve kararlı muamele görecektir. Bu itibarla cereyan eden hâdiselerden ümitsizliğe düşmemek gerektiği gibi, her şeyden evvel de bizzat yüksek sendika idarecilerinin bu kabul meselelerde peşin hükümlerden sakınmaları lâzımdır.

Aslında Türk cemiyetinin halen endüstriyel olmayan ve büyük ölçüde zirai karakter arz eden bünyesinin, nihayet Batı memleket-

lerine kıyasla hatırı sayılır bir tesir ve nüfuza sahip baskı guruplarının mevcut bulunmayışının bu hususta ehemmiyetli roller oynadığı muhakkaktır.

Raporda, iş mücadeleleri dediğimiz grev ve lokavtlar hakkında da dikkate değer bilgi verilmektedir. Buna göre, 1963 de 8 grev olmuş, bu grevlere 1500 işçi katılmış, grevler yüzünden 19459 iş günü kaybolmuş ve bu grevler topyekûn 269 gün sürmüştür. Buna mukabil 1964 yılında 83 grev meydana gelmiş, grevler 2765 gün sürmüş, bunlara 6640 işçi katılmış ve 238411 iş günü kaybolmuştur. 1965 senesinde ise, 33 grev hâdisesi olmuş, 2857 işçi iştirak etmiş, grevler 676 gün sürmüş ve neticede 73009 iş günü kabolmuştur.

Şu hale göre, üç yıllık grev hâdiselerinin envanteri şudur :

124 adet grev cereyan etmiş, bunlara 10997 işçi katılmış, bu grevler 3710 gün sürmüş ve toplam olarak 330879 iş günü kayıp olmuştur.

Her şeyden evvel bu rakkamlar grev kesafetinin, tıpkı toplu iş sözleşmesi faaliyetleri gibi, aslında 1964 yılında toplandığını ve kamu sektörüne nazaran, özel sektörde çok daha fazla grev hâdisesinin cereyan ettiğini göstermektedir. Filhakika bahis konusu üç yılda meydana gelen 124 grev hâdisesinin, sadece 11'i kamu sektöründe, buna mukabil 113'ü özel sektörde cereyan etmiştir. Bununla beraber kamu ve özel sektörlerde greve katılan işçi sayısı gösterilmediğinden, ayrıca kamu sektörünü teşkil eden işletmelerin ortalama cesamet itibariyle özel sektör işletmelerine nazaran çok daha büyük bulunması hasebiyle, bu bakımdan iki sektörle ilgili mukayeseler yapmak ve daha kesin hükümlere varmak kabil olamamıştır. Bunun ehemmiyetli bir noksan olduğuna işaret etmek isteriz.

Diğer yandan kayıp olan iş günlerine hiç şüphesiz; yılı malum olmamakla beraber, lokavtlar yüzünden kayba uğramış iş günlerini de katmak doğru olur ki, bugünlerin sayısı da 36178 dir. 54 rakkamı gibi bir hayli yekûna varan lokavt sayısının sektörler ve iş kollarına göre dağılışını kestirmeğe, raporda bu hususta bilgi verilmediği için, imkân hasıl olamamıştır. Grev hareketlerinin iktisadî faaliyet dalları itibariyle bir tertip ve tasnife tâbi tutulmuş olması, aslında grevlerin hangi iş kollarında meydana geldiği, grev kesafetinin bilhassa hangi branşta toplandığı hususunda faydalı bilgilerin elde edilme-

sine yarayacak ve bir çok bakımlardan değerli tahminlere yol açacak, nihayet gerek tatbikat, gerek ilim bakımından çok dikkate değer tahlillere mesnet teşkil edecektir.

Ayrıca raporun 60 — 61 inci sahifalarında, Türkiyede cereyan eden grevler yüzünden kaybolan iş günleriyle, belli başlı memleketlerde aynı hâdiseler yüzünden kayıp iş günleri karşılaştırılmakta, Türkiyenin bu hususta sonuncu geldiği, bundan dolayı neticenin sevindirici olduğu, bunda işçi sendikaları idarecilerinin toplu sözleşme görüşmelerinde gerekli olgun zihniyet içinde hareket etmelerinin önemli bir rol oynadığının rahatlıkla beyan edilebileceği, iddia ve ifade olunmaktadır.

Ancak üzülererek söylemek isteriz ki, bahis konusu kıyaslamaya esas olarak alınan tabloda, diğer memleketlere ait verilen işçi sayıları yanlış olduğu gibi, kıyasa mesnet teşkil üzere Türkiye için 1963 yılının seçilmiş olması da, asla doğru ve mantıklı bir hareket değildir. Bu tabloyu, dolayısıyla malumatı kim hazırlayıp Türk-İş ilgililerine sunmuş ise, büyük bir zuhüle düşmüş yahut ağır bir hata yapmıştır. Bu cesaretsizlik niçin? İşçilerimizin de, iş verenlerimizin de, bunlara ait teşekküllerin de, hatta alâkalı resmî mercilerin de yeni bir düzenin ilk yıllarında aşırı derecede olgun hareket etmeyecekleri, edemeyecekleri tabiidir. Filhakika olgunluk uzun süren bir tecrübe devresinin mahsulüdür. Bir İsviçre, Alman veya İsveç sendikacılık hareketinin aksiyonlarıyla, Türkiye arasında bir kıyaslama yapıp, neticede bizimkileri üstün çıkarmak, yakışsız bir marifet değildir de, nedir ?

Bir defa mukayese için Türkiye bakımından seçilen yıl, 1963 dır. Toplu iş sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanununun bu yılın 24 Ağustosunda yürürlüğe girdiğini ve tatbikatın ancak yıl sonuna doğru başladığını en iyi bilmesi icap eden insanlar Türk - İş de toplanmış olmak lâzımdır. Grev tatbikatının, kanunun neşri tarihinden itibaren başladığını, muhal olmasına rağmen, farz ve kabul etsek dahi, dört aylık bir devre ile başka memleketlere ait on iki aylık bir devreyi kıyaslamak ve lehimize bir takım neticeler çıkarmak doğru mudur? Daha vahim bir hata, 60 - 61 sahifede yer almış bulunan tablodaki memleketlere ait işçi sayısında yapılmıştır. Bu tablo ve rakkamlar nereden alınmıştır? Kaynağı nedir? Öyle anlaşılıyor ki, tabloyu tanzim edenler «işgücü», «aktif nüfus» ve «ücretliler» terimlerini birbirine karıştırmış ve netice itibarıyla bu hatalı rakkamlara dayanan nisbetler ve kıyaslamalar da mesele hakkında fikir vermekten bir hayli uzak kalmıştır. Filhakika, değil 1963de, 1965 de

dahi, kazanç hayatına katılan bütün insanların sayısı Almanyada 27,2, Fransada 21,6, İtalyada 21,6, Belçikada 3,6 ve Amerika Birleşik Devletlerinde ise, 76,2 milyondur ve elbette bu insanların içinde işçilikle yakından veya uzaktan bir ilgisi bulunmayan orta sınıf mensupları kendi hesabına çalışanlar, yardımcı aile efradı ve işverenler dahildir. Toplu iş sözleşmesi ve grevlerle ilgisi olmayan, dolayısıyla işçi vasfını taşımayan ve toplam işgücünün gelişmiş memleketlerde, ortalama olarak % 20 sini bulan bu insanlar düşünüldüğü takdirde, rakkamların, 61 inc sahifada gösterilenlerin bir hayli dununda olacağı gün gibi aşikârdır.

Başka bir ifadeyle Türkiye'nin bir kısım gelişmiş ülkelerle mukayesesi yapılırken, böyle bir mukayeseye mesnet olarak «çalışan işçi sayısı» başlığı altında, esas itibarile «ecirleri» (ücret ve maaşlıları) «yardımcı aile efradı»nı, «işverenleri ve kendi hesabına çalışanları» ihtiva eden «işgücü» rakkamları seçildiği halde, Türkiye için mahiyeti açıkça malûm olmayan 650 bin rakkamı ele alınmıştır. Diğer memleketler için «çalışan işçi sayısı» başlığı altında gösterilen rakkamın Türkiye için karşılığı 12.993.000 kişidir. Sadece «ecirler», yani ücret ve maaş mukabili çalışanlar dikkate alınırca, rakkam 2.437.000 ne ulaşmaktadır. Bundan dolayı Türkiye için 650 bin olarak gösterilen rakkamla, işçi sigorlarına tabi olarak çalışanların kasedildiği intibahı hasıl olmaktadır. Şu hale göre, milletlerarası mukayeseler yapılırken, diğer memleketler için toplam işgücü rakkamları esas alındığı halde, Türkiye için, işçi sigortalarına tabi olanların sayısına dayanılmıştır. Bunun oldukça mühim bir hata teşkil ettiğini söylemeye dahi lüzum yoktur. Zira ciddi ve gerçek bir kıyaslama için, Türkiye'ye ait rakkamın en az yirmi misli büyütülmesi ve ancak mukayesenin ondan sonra yapılması doğru olurdu.

Aslında grev hareketlerinin millî ekonomiler arasında nisbî ehemmiyetini gösterebilmek için, Milletlerarası mukayeselerde çeşitli usullere başvurulmaktadır. Bu arada Milletlerarası Çalışma Teşkilâtının istatistik yıllığında, muhtelif memleketlerde her yıl cereyan eden iş mücadeleleriyle alâkalı olarak toplanıp derlenen mutalar, sadece bu kabil mücadelelerin sayısına, bunlara katılan işçilerin miktarına ve bu mücadeleler sonunda kayıp olan iş günlerine inhisar etmektedir. Ancak sırf bu mutalardan hareket etmek suretiyle, Milletlerarası kıyaslamalar yapmağa imkân hasıl olamayacağı da aşikârdır. Bundan dolayı, grev hareketlerinin ekonomik ve sosyal hayattaki önemini nisbî olarak tesbit ve bu bakımdan Milletlerarası

mukayeseler yapabilmek maksadiyle, çeşitli usuller kullanılmaktadır.

Bu usullerden ilki, bir memlekette bütün sendikalı işçiler toplamının muayyen bir yüzdesi olarak iş mücadelelerine katılan işçilerin nisbeti tesbit edilmektedir. Diğer bir ifade ile, grev ve lokavt gibi iş mücadelelerine katılan işçiler yekûnunun umum sendikalı işçilerin yüzde kaçını teşkil ettiği meydana çıkarılmaktadır. İkinci bir usule göre, iş mücadelelerine katılan işçilerin, ziraat dışı sektörlerde istihdam edilenlerin mikdarına göre nisbeti ve nisbi önemi bulunmaktadır.

Üçüncü usul ise, kayıp iş günlerinin yine ziraat dışı sektörlerde ücret ve maaş karşılığı çalışan kimselerin bir yıl içinde toplam iş günü yekûnuna kıyaslanması ve neticenin bir nisbet halinde ifade edilmesidir. Ayrıca kayıp iş gününü grevlere katılan toplam işçi sayısına nisbet etmek suretiyle, beher grevci işçi başına iş gününü ortaya çıkarmak ta mümkündür.

Nihayet büyük ölçüde kullanılan sonuncu usule göre, sendika üyesi işçilerin toplam çalışma saatleri esas alınmak ve kayıp işgünleri bu toplama nisbet edilmek suretiyle, mesele bir mukayese edilme kabiliyeti kazanmaktadır.

Bu izahlardan anlaşılacağı gibi, mukayese maksadiyle yapılan hesaplamalarda, esas itibariyle ya grevlere katılan işçiler veya kayıp olan iş günleri ele alınmakta, diğer taraftan bu mikdarlar ya ziraat dışı sektörlerde çalışan ecirlere veya bahis konusu memlekette sendika üyelerine nisbet edilmek suretiyle, bu memlekette iş mücadelelerinin nisbi ehemmiyeti meydana çıkarılmış olmaktadır. Halbuki Türk-İş'in adı geçen raporunda mevzubahis edilen Milletlerarası mukayeselerde, kayıp iş günleri, diğer memleketlerdeki işgücüne nisbet edilmiş, buna mukabil Türkiye'de sadece işçi sigortalarına dahil ve tabi insanlar esas alınarak, mukayese buna göre yürütülmüştür. Hiç şüphesiz standart olmayan bu tip mukayeseler, pek tabii olarak yanıltıcı veya yanlış neticeler vermiştir.

Raporda teşkilatlanma kısmı etraflı şekilde incelenmiştir. Ancak bu kısımda da ehemmiyetli noksanlar ve eksiklikler hemen göze çarpmaktadır. Bir defa Türk-İş'e bağlı olan sendikal teşekküllerle, bağlı olmayan sendikaların ve bunların üst teşekküllerinin ayrı ayrı tablolar halinde gösterilmemiş olması, hatta toplam sendika sayısı hakkında derli toplu hiç bir malumatın bulunmaması, tenkide çok

mütehammil bir noksandır. Gerçi raporun 88-99 uncu sahifelerinde çeşitli iş kollarında teşkilâtlanma bakımından faydalı bazı bilgiler varsada, bunlar, üzerinde durduğumuz meçhulü aydınlatacak mahiyette değildir. Kaldı ki, VI ncı Genel Kurul'un bir hafta süren toplantısında cereyan eden müzakere ve münakaşalarda da bu nokta bir sır olarak kalmıştır. Nitekim Başkan Seyfi Demirsoy, kongrenin kapanış nutkunda, bu mevzuda sendika sayısını gösteren Çalışma Bakanlığı listesini kurula getirdiğini, bu resmî listenin Bakanlığı bir «mezarlıklar müdürlüğü» haline sokduğunu, bir çok federasyonların lağvedilmiş olmasına rağmen, bunların isimlerinin Çalışma Bakanlığı listesinde hala mevcut olduğunu, bugün Türkiye'de 318-320 sendikanın bulunduğunu söylemiş, ancak bu rakkamdan kaçının Türk-İş bünyesi içinde yer aldığından bahsetmemiştir. Ayrıca bu sayı içinde kaç adet federasyon, birlik, Türkiye tipi sendika veya lokal sendika olduğu da bir türlü anlaşılmamıştır. Bu durum karşısında hadiseselerin dışında bulunanlar için, Çalışma Bakanlığı listesinden gayri baş vurulabilecek sağlam bir kaynak düşünülebilir mi?

Raporun 84 ve 85 inci sahifelerinde, Beşinci Genel Kurul toplantısına sunulan teşkilâtlanma raporu bahis konusu edilmekte ve bu münasebetle «halen Türk-İş'in bünyesi bir takım tezadlarla birlikte üçlü bir temsil sistemine dayanmaktadır» denildikten sonra, bunlar şu şekilde sıralanmaktadır:

1) Türkiye tipi sendikalar,

2) İşkolu federasyonları,

3) Bazılarının iş kollarında Türkiye tipi sendikalar ve federasyonlar olmasına rağmen, Türk-İş'e sebebini bir türlü anlayamadığımız şekilde doğrudan doğruya bağlı olan sendikalar.

Raporda bu durumun «bir türlü sebebini anlayılmaması» Türk-İş yetkilileri bakımından samimi görünmesine rağmen, oldukça garip karşılanacak bir ifade mahiyetini haizdir. Yine aynı sahifelerde bu mevcut sistemin «en geç önümüzdeki VI. ncı Türk-İş Genel Kuruluna kadar alması icap eden şekil» şöyle gösterilmiştir:

1) Halen Türk - İş'e direkt bağlı olan sendikaları kendi iş kollarında kurulu ve Türk-İş'e üye olan Türkiye tipi sendikalara, iş kollarında iltihaklarını ve onlarla birleşmelerinin temin edilmesini, Türk-İş'in ikaz ve talimatına rağmen, bu iltihak ve birleşmeyi kabul etmeyen sendikaların, Türk-İş bünyesinden ihraç edilmelerine ve

mukayeseler yapabilmek maksadiyle, çeşitli usuller kullanılmaktadır.

Bu usullerden ilki, bir memlekette bütün sendikalı işçiler toplamının muayyen bir yüzdesi olarak iş mücadelelerine katılan işçilerin nisbeti tesbit edilmektedir. Diğer bir ifade ile, grev ve lokavt gibi iş mücadelelerine katılan işçiler yekûnunun umum sendikalı işçilerin yüzde kaçını teşkil ettiği meydana çıkarılmaktadır. İkinci bir usule göre, iş mücadelelerine katılan işçilerin, ziraat dışı sektörlerde istihdam edilenlerin mikdarına göre nisbeti ve nisbi önemi bulunmaktadır.

Üçüncü usul ise, kayıp iş günlerinin yine ziraat dışı sektörlerde ücret ve maaş karşılığı çalışan kimselerin bir yıl içinde toplam iş günü yekûnuna kıyaslanması ve neticenin bir nisbet halinde ifade edilmesidir. Ayrıca kayıp iş gününü grevlere katılan toplam işçi sayısına nisbet etmek suretiyle, beher grevci işçi başına iş gününü ortaya çıkarmak ta mümkündür.

Nihayet büyük ölçüde kullanılan sonuncu usule göre, sendika üyesi işçilerin toplam çalışma saatleri esas alınmak ve kayıp işgünleri bu toplama nisbet edilmek suretiyle, mesele bir mukayese edilme kabiliyeti kazanmaktadır.

Bu izahlardan anlaşılacağı gibi, mukayese maksadiyle yapılan hesaplamalarda, esas itibariyle ya grevlere katılan işçiler veya kayıp olan iş günleri ele alınmakta, diğer taraftan bu mikdarlar ya ziraat dışı sektörlerde çalışan ecirlere veya bahis konusu memlekette sendika üyelerine nisbet edilmek suretiyle, bu memlekette iş mücadelelerinin nisbi ehemmiyeti meydana çıkarılmış olmaktadır. Halbuki Türk-İş'in adı geçen raporunda mevzubahis edilen Milletlerarası mukayeselerde, kayıp iş günleri, diğer memleketlerdeki işgücüne nisbet edilmiş, buna mukabil Türkiye'de sadece işçi sigortalarına dahil ve tabi insanlar esas alınarak, mukayese buna göre yürütülmüştür. Hiç şüphesiz standart olmayan bu tip mukayeseler, pek tabii olarak yanıltıcı veya yanlış neticeler vermiştir.

Raporda teşkilatlanma kısmı etraflı şekilde incelenmiştir. Ancak bu kısımda da ehemmiyetli noksanlar ve eksiklikler hemen göze çarpmaktadır. Bir defa Türk-İş'e bağlı olan sendikal teşekküllerle, bağlı olmayan sendikaların ve bunların üst teşekküllerinin ayrı ayrı tablolar halinde gösterilmemiş olması, hatta toplam sendika sayısı hakkında derli toplu hiç bir malumatın bulunmaması, tenkide çok

mütehammil bir noksandır. Gerçi raporun 88-99 uncu sahifelerinde çeşitli iş kollarında teşkilâtlanma bakımından faydalı bazı bilgiler varsada, bunlar, üzerinde durduğumuz meçhulü aydınlatacak mahiyette değildir. Kaldı ki, VI ncı Genel Kurul'un bir hafta süren toplantısında cereyan eden müzakere ve münakaşalarda da bu nokta bir sır olarak kalmıştır. Nitekim Başkan Seyfi Demirsoy, kongrenin kapanış nutkunda, bu mevzuda sendika sayısını gösteren Çalışma Bakanlığı listesini kurula getirdiğini, bu resmî listenin Bakanlığı bir «mezarlıklar müdürlüğü» haline sokduğunu, bir çok federasyonların lağvedilmiş olmasına rağmen, bunların isimlerinin Çalışma Bakanlığı listesinde hala mevcut olduğunu, bugün Türkiye'de 318-320 sendikanın bulunduğunu söylemiş, ancak bu rakkamdan kaçının Türk-İş bünyesi içinde yer aldığından bahsetmemiştir. Ayrıca bu sayı içinde kaç adet federasyon, birlik, Türkiye tipi sendika veya lokal sendika olduğu da bir türlü anlaşılmamıştır. Bu durum karşısında hadiseselerin dışında bulunanlar için, Çalışma Bakanlığı listesinden gayri baş vurulabilecek sağlam bir kaynak düşünülebilir mi?

Raporun 84 ve 85 inci sahifelerinde, Beşinci Genel Kurul tonlantısına sunulan teşkilâtlanma raporu bahis konusu edilmekte ve bu münasebetle «halen Türk-İş'in bünyesi bir takım tezadlarla birlikte üçlü bir temsil sistemine dayanmaktadır» denildikten sonra, bunlar şu şekilde sıralanmaktadır:

1) Türkiye tipi sendikalar,

2) İskolu federasyonları,

3) Bazılarının iş kollarında Türkiye tipi sendikalar ve federasyonlar olmasına rağmen, Türk-İş'e sebebini bir türlü anlayamadığımız şekilde doğrudan doğruya bağlı olan sendikalar.

Raporda bu durumun «bir türlü sebebini anlaşılmaması» Türk-İş yetkilileri bakımından samimi görünmesine rağmen, oldukça garip karşılanacak bir ifade mahiyetini haizdir. Yine aynı sahifelerde bu mevcut sistemin «en geç önümüzdeki VI. ncı Türk-İş Genel Kuruluna kadar alması icap eden şekil» şöyle gösterilmiştir:

1) Halen Türk-İş'e direkt bağlı olan sendikaları kendi iş kollarında kurulu ve Türk-İş'e üye olan Türkiye tipi sendikalara, iş kollarında iltihaklarını ve onlarla birleşmelerinin temin edilmesini, Türk-İş'in ikaz ve talimatına rağmen, bu iltihak ve birleşmeyi kabul etmeyen sendikaların, Türk-İş bünyesinden ihraç edilmelerine ve

bu konuda ana tüzüğe bir madde konulmasına (esasen 274 sayılı Sendikalar Kanununda da bu hususta kesin hüküm mevcuttur.),

2) Halen Türk-İş bünyesinde aynı iş kolunda kurulu birden fazla Türkiye tipi sendika var ise, bunların da en geç bir yıl içinde tek çatı altında birleşmelerinin mutlak temin edilmesine ve bu birleşmeyi kabul etmeyenlerin, Türk işçisi ve sendikalar önünde teşhir edilerek, Türk-İş bünyesi dışında bırakılmasına,

3) Halen Türk-İş bünyesinde aynı iş kolunda hem millî sendika, hem federasyon olarak temsil edilen teşekküller varsa, bunların da en geç bir sene içinde Türk-İş'in teşkilatlanma prensibine göre, birleşmelerinin mutlak temin edilerek bir çatı altında toplanmalarının çalışılmasına, bu birleşmeye yanaşmayanlar hakkında ikinci madde hükümlerinin tatbikine,

4) Badema Türk-İş teşkilatlanma plânının aksine her türlü kuruluşların desteklenmemesine ve bu kuruluşların Türk-İş bünyesine kabul edilmeyeceği hakkında ana tüzüğe de bir hüküm konmak suretiyle karara varılmasına ve umumi efkâra ilân edilmesine,

5) Halen Türk-İş bünyesinde, iş kollarında Türkiye tipi sendika olmadığı için iş kolu federasyonu olarak temsil edilen teşkilatların Türk-İş teşkilatlanma plânı gereğince bir an evvel kafa ve kasa birliğini temin etmek için Türkiye tipi sendikalar haline gelmeleri yolunda Türk - İş yetkilileri ve organlarının bu teşekkül idareci ve üyelerini ikna etmek yolunda gayret sarfetmelerine karar verilmesi gerektiği neticesine varılmıştır.

Diğer yandan Türk-İş icra organı raporun 86 ıncı sahifasında, Türk-İş'in teşkilatlanma hususundaki prensiplerine bir türlü itibak etmek istemeyen sendika yöneticilerine haklı olarak tarizde bulunmaktadır. Filhakika, «aynı iş kolunda kurulu birden fazla Türkiye tipi sendikaların da en geç bir yıl içinde tek çatı altında birleşmelerini ön gören husus» un «bir çok sebepler yüzünden» gerçekleştirilemediği kaydolunmaktadır. Bu «bir çok sebepler» bizim de aşağıda temas edeceğimiz gibi raporda umumiyetle fikir ayrılıkları, şahsî anlaşmazlık ve uyumsuzluklar, değişik davranış ve görüşler olarak sıralanmaktadır. Filhakika teşkilatlanma meselesi Beşinci Genel Kurulda olduğu gibi, Altıncı Genel Kurulda da hararetli münakaşaların mevzuunu teşkil etmiş ve bu maksatla kurulan teşkilatlanma komisyonu bahis konusu mesele hakkında ezcümle şu kararları almıştır:

İkinci Madde: Türkiye çapında faaliyet gösteren sendikalar iş kolu seviyesinde kurulmuş ve o iş kolunda çalışan işçilerin salt çoğunluğunu bünyesinde bulunduran teşkilâtlardır.

Üçüncü Madde: Bir iş kolunda birden fazla kurulmuş olan Türkiye tipi sendikalar ve federasyonlar en geç 6 ay içinde... tek teşekkül halinde birleştirilir. Birleşmeyi kabul etmeyen teşekkül hakkında Türk-İş ana tüzüğüne ihraç ile ilgili hükümleri uygulanır.

Beşinci Madde: Türk-İş bünyesinde bulunan iş kolu federasyonlarının Türk-İş teşkilâatlanma plânına uygun olarak Türkiye tipi sendikalar haline gelmeleri için federasyonların kendi bünyelerinde Türkiye tipi sendika kuruluşlarını en geç 6 ay içinde gerçekleştirmeleri uygun görülmüştür.

Hususiyle bu beşinci madde kongrede etraflı ve çetin münakaşaları mucip olmuştur. Umumiyetle Türk-İş'e bağlı federasyon başkanları yukarıda bahis konusu ettiğimiz teşkilâatlanma komisyonu raporuna karşı şiddetli itirazlarda bulunmuşlar ve bünye içinde federasyonların muhafazası tezini ileri sürmüşler, bu hususta savaşacaklarını ifade eylemişlerdir (Türk-İş Altıncı Genel kurul çalışmalarını adlı kitap, sahifa 149). Ayrıca Türkiye tipi sendikaların ödediği aidatın, federasyonların ödediğinden az olduğunu söylemişler, kendilerinin federasyon olarak millî sendikaları yıkmadıklarını, onların da aynı şekilde hareket etmelerini istemişler ve millî sendikaların her şeyden önce kendi aralarında tesanüt kurmaları gerektiğini ifade etmişlerdir. Buna karşı millî sendikaları tercih eden sendikacılar bu sistemin müdâfaasını yapmışlardır.

Bundan sonra başkan Demirsoy bu işin zamana bırakılması gerektiğini söylemiş, bunun üzerine teşkilâatlanma komisyonu sözcüsü bu görüşe uyulduğunu ifade ile, beşinci maddeye: «ve Türk-İş'in halen üyesi iş kolu federasyonu olmak» ibaresinin ilâvesini teklif etmiş, bu teklif kabul edilmiş ve böylece mesele yatıştırıcı bir methodla hallolunmuştur.

Bu teklifler, münakaşa ve müzakereler bize halen Türk-İş'in bünyesine dahil bulunan teşekküllerin, bizzat Türk-İş'in teşkilâatlanma prensiplerine, daha önceki genel kurullarda alınan prensip kararlarına ve her şeyden evvel de teşekkülün kabullendiği modele uymadığını açıkça göstermekle beraber, Türk-İş bugüne kadar kendi bünyesinde rötüşlere ve ciddi bir revizyona gitmemiş bulunmaktadır. Bunun «başlangıç yıllarında teşekkülü zaafa sürüklememek» endişesinden ileri geldiğini söylemek kabildir. Gerçekten Türk-İş'in straktür itibariyle bugüne kadar bir türlü insicamlı ve kararlı bir

hale gelememesinin sebepleri Kongrede açık ve samimi şekilde münakaşa edilmiştir. Türk-İş halen aynı iş kolundaki sendikaları tevhit edecek durumda bulunmamakta, federasyonları Türkiye tipi haline gelmeğe zorlayamamakta, iş kolunda milli sendika veya federasyon olduğu halde, doğrudan doğruya kendisine bağlı bulunan sendikaları tasfiye cihetine gidememektedir. Bundan dolayıdır ki, raporda çeşitli iş kollarında teşkilatlanma meseleleri hakkında verilen zengin bilgi, oldukça hazin bir tablo manzarası göstermekte ve bahis konusu rapor bu manzarayı samimi şekilde aksettirmektedir. O kadar ki, kongrede bu meseleler delegeler arasında münakaşa edilirken, başkan müdahale etmiş ve «Burada yalnız değiliz. Türk sendikacılığının zaafı vardır. Bunları açıkca ifade kimsenin hakkı değildir. Biz prensipleri hal etmeliyiz...» demiş ise de, anlaşılan bu hakkı kendisine saklamış olmalı ki, kapanış konuşmasında hastalığı teşrih etmiştir.

Bugün Türk sendikalarını teşkilatlanma plân ve prensiplerinden, başlangıçta kabul ettikleri Federal Almanya modelinden, Genel Kurul kararlarından inhirafa sevkeden sebepler enteresan olduğu kadar, ibret vericidir. Filhakika bunların bir kısmına esasen raporda temas edilmektedir. Ancak kongrenin devamı boyunca mesele daha açık şekilde konuşulmuştur. Bu arada genel sekreter Halil Tunç «...275 sayılı Kanunun 6 ıncı maddesi hakkındaki kararın böyle bir durum arz etmesi hususunda sendikalardaki iç çekişmeler ve sendikalar arası mücadeleler...»den bahsetmiş, bir delege Türkiyede sendikacılığın Merkez Bankasının darphanesini de geçtiğini söylemiş, gerçekten de geçen yıllar boyunca sendikaların sayısında ehemmiyetli azalmalar olacağını bekleyenler ve umanlar hayal kırıklığına uğramışlardır. Bu arada kongre müzakerelerinden öğrendiğimize göre, meselâ enerji iş kolunda halen dört ayrı kuruluş vardır. Besin-İş de üç ayrı kuruluş mevcuttur. Tes-İş de keza çeşitli kuruluşlar yer almıştır. Su ve Enerji-İş sendikaları Türk-İş bünyesi dışındadır. Ayrıca Ges-İş de parçalanmış durumda olduğu gibi, bütün çalışmalara rağmen, Türk-İş'e doğrudan doğruya bağlı sendikalardan milli sendikalara veya federasyonlara katılmaları sağlanamayan bazı lokal sendikalar halâ mevcuttur. Bu misalleri arttırmak mümkündür. Böyle nahoş bir duruma yol açan sebepler arasında şüphesiz iç çekişmeleri, dolgun aylıklı sendikacı olmak ve kalmak hususundaki oldukça yaygın temayülü, partilerden gelen cereyanların tesirlerini, siyasi nüfuz ve politika kariyerinde mesnet bulma iştiağını zikretmek ve bu faktörlerin derlenme ve toplanma yerine, dağılma ve

parçalanma üzerinde önemli roller oynadığını söylemek ve raporda «Maden-İş Kolumu parçalayan sendikal prensipleri» aslında ve hakikatte «sendikal dışı prensipler» de aramak mümkündür. Esasen biz bu husustaki görüşümüzü çok zaman evvel «Türk sendikacılığının başlıca meseleleri ve son gelişmeler» adlı yazımızda etraflıca bahis konusu etmiştik (İktisat Fakültesi Mecmuası, cilt 24, numara 3—4). Bununla beraber Türk-İş başkanı Seyfi Demirsoy'un kapanış konuşmasında meseleyi samimi şekilde ele alarak, sebepleri açıkça ortaya koymuş olmasını, dürüst bir hareket olarak vasıflandırmak lâzımdır. Hâdiseleri halk efkârının gözünden ve kulağından saklamaya devamlı olarak imkân bulunamayacağını takdir eden Demirsoy, bu hususta ezcümle şunları söylemiştir: «aslında birleşmede tabanın hiç kusur ve kabahati yoktur. Şimdi Metal-İş'le Maden-İş niçin birleşmediler? Bunun sebebini kendileri sağ ve solda olmakta buluyorlar. Bu siyasi bir sebeptir. Teşkilâtlanma zaman ve zemin meselesidir. Fakat ne olursa olsun, yine önümüzdeki kongrede federasyonların millî çapta sendikaya dönmesi yolunda el birliği etmemiz lâzımdır. Bu uzun vadeli bir iştir... Bizim 275 sayılı Kanunun felsefesine göre, federasyonların artık hükmü yoktur... Liderler arasındaki çekişme bizi bu hale getirmiştir. Tabana iftiradan vaz geçmemiz lâzımdır. Elimizde sihirli değnek olmadığı için, federasyonları sendika haline getiremiyoruz... Cemiyetler, sendikalar, partiler prensiplerini müdafaa ettikleri müddetçe devamlılıklarını idame eylerler».

Nitekim liderler arasındaki çekişme son Paşabahçe grevinde de kendisini bütün ağırlığı ile hissettirmiş «...Türk-İş'in VI. ncı Genel Kurulunda teşekkül eden mağluplar cephesi Türk-İş yöneticilerini yıpratmak için onların satılmışlığını iddia edecek kadar ileriye giderek bir çıkmaza girmiş olan Paşabahçe grevine son vermek üzere Türk-İş'le Türkiye işveren Sendikaları Konfederasyonu arasında imzalanmış bulunan protokolu bir ihanet ve bir satılmışlık belgesi olarak göstermeğe çalışmışlar ve Türk-İş'e rağmen greve devam edeceğini bildiren Kristal İş sendikasını teşvik etmişler ve grevi destekliyeceklerini ilân etmişlerdir» (İşçi Postası gazetesi 18/5/1966).

Türk-İş'in teşkilâtlanma prensiplerine paralel olarak, federasyonların Türkiye tipi sendika (iş kolu sendikası) haline gelmeleri hususunda bugüne kadar sarfedilen gayretlerin müsbet neticelere ulaşamamasında, şüphesiz bazı faktörlerin rolünü tesbit etmek kabilidir. Bilindiği gibi, aslında Türkiye tipi sendika tam bir füzyon mahiyeti arz ettiğinden ve böyle bir organizasyonu teşkil ve terkip

eden cüzümler bahis konusu Türkiye tipi sendikanın bünyesi içinde eriyerek tam manasiyle şube teşkilâtı haline geldiklerinden ve aşında teşkilâtın topladığı üyelik aidatı, tıpkı âmme gelirlerinde olduğu gibi, prensip itibariyle merkeze gönderilmek zorunda olduğundan ve sonradan merkez ihtiyaçlarına göre şubelere tahsis yapıldığından, bunların muhtariyeti, hükmi şahıs olma hüviyetleri ve aidat üzerindeki tasarrufları ortadan kalkmaktadır. Bundan dolayıdır ki, bir kısım federasyonların teşkilât kademelerindeki liderler, bu şekle yanaşmamakta ve bir federasyonun çatısı altında muhtar ve hükmi şahsiyeti haiz sendikaların idarecileri olarak hükümlerini devam ettirmek istemektedirler.

Hülâsa gerek elimizdeki resmî rakamlara, gerek bizzat sendika idarecilerinin beyanlarına göre, Türkiyede sendikacılık aleminde bir taraftan ilgili kanun ve yönetmeliklerin lafız ve esprisine, diğer taraftan Türk-İş'in teşkilâatlanma prensiplerine, nihayet bizzat sendikacılık hareketlerinin menfaatlerine aykırı olarak, derlenme ve toplanma yerine, vahim bir dağılma salgın hale gelmiş bulunmakta, iç çekişmeler, şahsî menfaatler, prestij temayülleri, partililik gayretleri vesaire gibi sebepler ve âmiller «sendikacılık vahdeti» bakımından elân büyük bir tehdit ve tehlike olma istidadı göstermektedir. Bu arada büyük bir ihtimalle partiler yönünden gelen tesirler, son günlerde Karabük sanayi havzasında bir parçalanmaya daha yol açmış, neticede bu bölgede aynı işletme ile alakalı üçüncü bir sendika daha doğmuştur.

Sendikacılık hareketlerindeki bu umumi durumdan Türk-İş'in de çok rahatsız ve müteessir olduğu muhakkaktır. Bundan dolayıdır ki, son aylarda aynı iş kolunda kurulan ikinci sendikaların artışı üzerine, Türk-İş yönetim kurulu üye sendikalara 24/5/1966 tarihini taşıyan bir yazı göndererek, yöneticileri uyarmıştır. Adı geçen yazıda, aynı iş kolunda ikinci sendika kuran yöneticilerin «müsamahasız olarak sendikadan uzaklaştırılacağı» önemle belirtilmektedir.

Öte yandan bu parçalanmadan, Türk-İş kadar, işverenlerin de müteessir oldukları ve bu yüzden pazarlık safhasında ciddi müşküllerle karşılaştıkları tecrübelerle meydana çıkmış bulunmaktadır. Filhakika bir iş yerinde bir kaç sendikanın mevcudiyeti, hususiyle toplu pazarlık safhasında yetki sahibi sendika idarecilerinin, çoğunluğu idame, mevkilerini muhafaza, prestijlerini takviye endişelerinden ve tabir caiz ise «kendilerini gösterme» gayretlerinden dolayı, aşırı derecede mübalağalı taleplerde bulunmalarına yol açmakta, bu

gayri kabili terviç talepler, pazarlık münasebetlerini zedelemekte ve meseleyi daha başlangıçta bir çıkmaza sürüklemektedir.

Başka bir problem kooperatifler konusudur. VI. Genel Kurul çalışmalarını kavrayan kitabın 49 uncu sayfasında gerçi Anatüzük dolayısıyla kooperatiflere temas edilmekte ise de, bu hususta bugüne kadar harcanan gayretlerin asla tatminkâr olmadığı meydandadır. Aslında Batı Avrupa sendikacılığı hakkında sathî malûmat sahibi kimseler dahi, meslekî hareketlerle iktisadî hareketlerin son yüz yıl boyunca nasıl el ele gelişmiş olduğunu ve bütün ecir zümrelerini kavrayan geniş bir istihlâk kooperatifçiliği cereyanı olmaksızın, sendikaların gerek maddi kaynaklar, gerek lider ihtiyatları bakımından kısır kalmağa mahkûm olabileceklerini bilirler. Bu itibarla kendilerini lüzumundan fazla politika ve hususiyle parti politikasıyla ilgili meselelere kaptırmış olan sendika sevk ve idarecileri, hiç değilse bundan böyle, Türkiyede istihlâk kooperatifçiliği hareketine ehemmiyet, hem de ciddi şekilde ehemmiyet vermek zorundadırlar. Türk sendikaları önümüzdeki yıllarda ancak bu şekilde kalkınabilirler ve yabancı yardımlara ihtiyaç hissetmeden geniş malî kaynaklara kavuşabilirler.

Teşkilât meseleleri hakkındaki düşüncelerimize son vermeden önce bir noktaya daha temas etmek istiyoruz: Raporun teşkilâta ayrılmış olan kısmında lüzumsuz ve maksatsız bazı bilgilere yer verilmiş olduğu dikkati çekmektedir. Bu arada «muhtelif sendika tipleri» başlığı altında sunulan uzun malûmat, hiç bir gayeye hizmet etmeyecek vasıftadır. Bir rapor, öğretici ve yetiştirici bir eser mahiyetini haiz olmadığına göre, ilerideki yıllarda hazırlanacak raporlarda bundan kaçınmak faydalı olur. Kaldı ki, niçin İngiliz sendikalarından etraflı şekilde bahsediliyor da, model olarak aldığımız Batı Almanya sendikaları hakkında bir satır dahi malûmata yer verilmiyor, sorusu zihinleri isgal etmektedir. Bununla beraber, raporda sendikacılığın beşiği olarak gösterilen İngiltere de sendika sayısı, bu memlekette mevcut yirmi milyon ücretliye rağmen, resmî rakkamlara göre bizimkinden fazla değil, belki bir hayli azdır.

Raporda eğitim meseleleri de özel bir faslın konusunu teşkil etmekle beraber, «delegelerin vakitlerinin alınmak istenmemesinden dolayı bu problem üzerinde fazla durulmadığı» yolundaki ifadeler, çok garip olduğu kadar, okuyucuları teessüre sevk edici bir mahiyete sahip bulunmaktadır. Filhakika bir memlekette sendikacılık hareketlerinin ve hatta bütün sosyal, ekonomik ve teknik meselelerin nihai olarak çözülebilmesinin, dönüp dolaşıp halkın eğitimi meselesine

dayandığını herkes kadar Türk-İş idarecilerinin de bilmesi lâzımdır. Her halde mesele, «Türk-İş ve seçim» konusunda yazılanlardan çok daha mühimdir. Bundan dolayı raporda eğitim'e sadere 6, buna mukabil politikaya 13 sahife tahsis edilmiş bulunmasını yadırgamaktan kendimizi alamadık.

Raporun bahis konusu eğitim faslında, tabana hocalık yapacak bir kadronun her şeyden evvel yetiştirilmesi hususundaki görüşlerin isabet derecesi büyüktür. Ancak «tanınmış yabancı hocalar» hususundaki ifade ile mutabakata varmak bir hayli zordur. Acaba bu yabancı hocaların seçiminde Türk-İş'in bir rolü varmıdır? Amerikalıların «uzman» adı altında umumiyetle Amerika Birleşik Devletlerine has mesele ve münasebetlere vakıf kimseleri emre amade tutukları bilindiğine göre, bari bundan böyle bu «tanınmış kimseler» den sırf toplu pazarlık ve akit tekniği hususunda faydalanılmağa çalışılsa, fikrimize göre Türk-İş çok daha isabetli bir eğitim politikası takip etmiş olur. Emek piyasasının ve toplu münasebetler düzeninin belirli teknik mevzularında Amerikalılara, hatta bünyeleri itibariyle bize daha yakın olan Batı Avrupa memleketlerinden getirilecek uzmanlara her zaman ihtiyaç hissedileceği aşıkâr olmakla beraber, hocalık yapacak yabancı şahısların seçimine ve bunlara verilecek ders konularına hususi bir dikkat ve alâka göstermekte büyük fayda vardır, kanaatindeyiz. Zira iktisadî, sosyal teknik şartları tamamiyle başka olan ve bundan dolayı kabili ihraç bulunmayan bir memleketin, üstelik umumiyetle kendi çevrelerinden başka ülkeleri de tanımayan insanlarından, Türk sendikacılarının ne öğreneceklerini düşünmek her halde üzerinde durulması gereken bir noktadır. Nitekim bundan bir müddet evvel elimize geçen bir Türk-İş eğitim programında, «Danimarkada İş Hukuku» konulu ders veya konferansı görünce, gayri iradî tüylerimiz ürpermıştır. Böyle sırf konferansçılara mevzu bulmak endişesiyle tertiplenmiş seminerlerden hasil olacak faydaları ölçmek müşkül değildir. Filhakika geçen yaz aylarında sendikacı eğitimi konusunda bizimle fikir teatisinde bulunmak üzere gelen Harvard Üniversitesi Profesörlerinden S.P.O'Donnell'in de ifade ettiği gibi, «Türkler Türklere» ders vermelidir, formülündeki isabet, zamanın akımı ve tecrübelerin terakümü nisbetinde daha iyi anlaşılmaktadır. Mesele her şeyden evvel bir kantite işi değildir. «Şu kadar seminer yapıldı, bu kadar sendikacı katıldı, şöyle başarı sağlandı, böyle büyük neticeler alındı» gibi sözlerin, kimseyi tatmin etmeyeceği meydandadır. Samimi kanaatimiz şudur ki, ilk iş olarak yüksek sendikacı kademesinin yetiştirilmesi ele alınmalı, sonra bun-

lar daha alt kademeleri yetiştirmelidir. Hususiyle Türk-İş'in şurada veya buradaki temsilcilik ve teşkilâtında eğitim işlerinde çalışan personelin ciddi bir elemenden ve eğitmeden geçirilmesi şarttır. Bir defa bu gibi mevkilere behemehal Üniversitelerin İktisat ve Siyasal Bilgiler Fakülteleri mezunları getirilmeli ve bunların da Sosyal Siyaset bilgisi ile mücehhez olmalarına dikkat edilmelidir. Geçen son bahar aylarında Federal Almanya'ya yaptığımız bir seyahatte, Frankfurtta IG-Metall ilgilileriyle tertiplenen bir Kollegiumda karşımıza çıkan bir iktisat doktoru, meselelerin vaz-ı ve tahlili, geniş bilgisi ve böyle bir sağlam bilgiye dayanan otorite ve şahsiyeti itibariyle hayranlığımızı celp etmişti. Türk sendikaları da, hususiyle eğitim işlerini tedvirle vazifeli mevkilere yüksek tahsil görmüş, tecrübeli ve bilgili insanlar getirmeye ehemmiyet vermelidirler. Halen gazete malumatıyla yetişmeyi ve bütün güçlerini hitabet kabiliyetleri üzerine bina etmeği tercih eden bir kısım sendika idarecileri, ve bölge temsilcileri, kabiliyetli, bilgili elemanlarla takviye edilmelidir. Bugün büyük sendikaların merkezlerinde ve ehemmiyetli bölge temsilciliklerinde istihdam edilen yüksek tahsil görmüş insan var mıdır? sorusu, tek tük istisnası ile, cevapsız kalmağa mahkûmdur. Bundan dolayı sendika idarecilerinin büyük ölçüde «adet yerini bulsun» mülâhazasıyla tertipledikleri seminerlere bir çeki düzen verilmesi ve eğitim ve öğretim plânlarının top yekûn gözden geçirilmesi faydalı ve zaruridir. Ayrıca Türk-İş sendikalar Kanununun eğitim ile ilgili hükümlerinin üye teşekküllerce yerine getirilip getirilmediğini de ciddi bir şekilde kontrol etmelidir.

Raporda yabancı memleketlerde çalışan Türk işçileri hakkında da izahat vardır. Ancak bu izahlar o derece sathi ve hatalıdır ki, gelmiş geçmiş hükümetleri tenkit eden ifade, beyan ve iddialar bizzat Türk-İş'e tevcih edilse yeridir. Zira son yıllarda Hükümet, gerek Devlet Plânlama Teşkilâtı vasıtasıyla, gerek Federal Almanya ile yaptığı hususi bir anlaşma çerçevesi içinde, meseleye lâıyk olan ehemmiyeti vermiş ve bu sahada ilmî araştırmalar yapılmasını emniyet altına almıştır. Nitekim yabancı memleketlerde çalışan işçilerimizle ilgili araştırmalar kısmen ikmal edilerek negrolunmuş, kısmen devam etmekte bulunmuştur. Türk-İş yetkililerinin bunlardan habersiz görünmesi çok gariptir. Diğer taraftan acaba Türk-İş bugüne kadar aynı mevzuda ne yapmıştır? Cevap, hiçbir şey, dir. Diğer bir ifadeyle, Türk-İş yetkililerinin yapılanlardan dahi habersiz görünmekten ve kongrelerde ulu orta iddialar ileri sürmekten gayri bir iş yapmadıkları meydandadır. Nitekim geçen yılın Aralık ayın-

da ziyaret ettiğimiz bazı Batı Almanya Sendika Merkezlerinin idarecileri bu durumdan haklı olarak şikâyet etmişlerdir.

Diğer taraftan VI. kongrede Türk-İş Genel Sekreterinin Almanya'da çalışan Türk işçileriyle alakalı olarak ileri sürdüğü iddialar büyük ölçüde mesnetsiz, hattâ yanlışır. Teknik mevzularda bir genel sekreterin daha ihtiyatlı ve tedbirli konuşması lâzımdır. Filhalka Halil Tunç hiç çekinmeden, Almanya'da tatbikine başlanan otomasyonun işçilerimizin kütle halinde geri dönmelerine yol açacağını ve emek talebini bıçak gibi keseceğini söylemekle, vakıalara tamamiyle aykırı bir iddia ileri sürmüştür. Zira bir defa, otomasyon ileri sanayî memleketlerinde yeni başlamış bir vetire değildir. Tedricî şekilde yıllardan beri devam edip gelişmektedir. Sonra, bu günden yarına sanayide tam bir otomasyona gitmeğe, hiçbir memleketin kapital imkân ve kaynakları müsait değildir. Nihayet otomasyon işsizliğe değil, daha çok serbest bırakmalara yol açmakta ve hususiyle işgücünün bünyesinde ehemmiyetli tahavvüllere meydan vermekte, serbest bırakılanlar ise, yeni bir eğitim yoluyla tekrar istihdam edilmek imkânlarına kavuşmaktadırlar. Gerçekten bu mevzuda temas etmek fırsatını bulduğumuz tanınmış sendika liderleri ve bu arada Amerika Birleşik Devletleri Demir-Çelik İşçileri Sendikası Başkanı Mc Donald ile Federal Almanya Madenî Eşya İşçileri Sendikası Başkanı Otto Brenner, hiç değilse kendi sanayî kollarında, otomasyonun bir işsizliğe yol açmak istidadını taşımadığını, aksine, maliyetleri düşürücü tesirleri yüzünden, muayyen bir devre zarfında istihdam hacmini genişlettiğini söylemişlerdir.

Nitekim Batı Almanya İşçi Sendikaları Konfederasyonunun nesir organı olan Gewerkschaftliche Monatshefte adlı derginin Ağustos 1962 tarihli nüshasında, Dr. Günter Friedrichs tarafından nesredilen «teknik gelişme ve istihdam» mevzulu bir etüdde, mesele derinliğine ele alınmakta ve şu neticelere varılmaktadır. (Bu etüd dilimize İktisat Fakültesi Sosyal Siyaset Kürsüsü Asistanlarından G. KÖKTAĞ tarafından çevrilmiş ve İktisat Fakültesi Dergisinin bu sayısında nesrolunmuştur).

«Bütün rasyonelleştirme tedbirlerine rağmen, Almanya'da tam istihdam haleldar olmamıştır. Aksine bu geliştirilmiş teknik tatbik edilmeseydi, son yıllardaki iktisadî büyümeye ulaşamazdı. 1950-1955 yılları arasında, endüstride vukua gelen genişleme, hemen hemen yarı yarıya bir nisbet dahilinde, ancak teknik islahat ve münzam işgücü istihdamı sayesinde sağlanmıştır.

Federal Almanya'da birçok işletmeler, teknolojik değişmeler yüzünden ortaya çıkan «serbest bırakmaları» işletme içinde yapacakları «yer değiştirmeler» le massedebiliyorlardı. «Nitekim İfo Enstitüsünün bir araştırması bunu teyit etmektedir. Bu araştırmaya göre, araştırma yapılan 30 işletmede, 1951 - 1957 yılları arasında, her sene işçilerin % 7 si dolaysız olarak serbest bırakılmıştır. Araştırılan işletmelerden 10 tanesinde, önce 29.112 işçi çalışıyordu. Artan istihsal miktarı ve teknik değişiklikler neticesinde, istihdam edilenlerin sayısı % 89 nisbetinde artarak 55,001 sayısına yükselmiştir.»

Filhakika aynı konu hakkındaki neşriyat bundan ibaret de değildir. Son iki yıl içinde gerek İstisat Fakültesi dergisinde, gerek Sosyal Siyaset Konferansları kitaplarında mevzubahis mesele ile ilgili birçok yazılar çıkmıştır. Bunlardan birinde :

«Federal Almanya İş ve İşçi Bulma Teşkilâtı Genel Müdürü Anton Sabel, Temmuz 1965 tarihinde memleketimizi ziyareti sırasında, basın mensuplarına verdiği bir demeçte, Almanyada halen açık bulunan işyeri sayısının 702.647'e ulaştığını ve bu rakamların bir evvelki yıla nazaran 19.155 fazlalık arzettiğini ifade etmiştir.

Bu ifade, Almanya'ya yabancı memleketlerden çalışmak üzere gelen işçilerin, her yıl yeniden açılan işyerlerini doldurmaya kâfi gelmediğini göstermektedir. Bu durum Türkiye'nin daha uzun zaman Batı Almanya'ya işçi göndermek mevkiinde olduğunu belirtmektedir.» demiştir. (G. Köktaş; Dış memleketlerdeki işçilerimizle ilgili bazı meseleler, İstanbul 1966, Sosyal Siyaset Konferansları, XVII inci kitap.)

Hülâsa bugün belirmiş kanaat şudur ki, siyasi bir kriz meydana gelmediği müddetçe, Federal Almanyada ve umumiyetle Batının gelişmiş sanayi memleketlerinde halen çalışmakta olan yabancı işçilerin kütle halinde memleketlerine dönmeleri bahis konusu değildir ve bu mesele her türlü münakaşanın dışındadır. Bu arada meselâ Almanyanın 1880 yıllarından beri, normal devirlerde, devamlı olarak yüz binlerce işçi çalıştırmakta olması, bu görüşü teyid etmektedir.

Diğer taraftan Batı ülkelerinin yabancı işçiye olan ihtiyaçları hakkında envanter yapılması fikri de şayanı münakaşadır. Bu daha çok Batı dünyasının konjonktür durumuna ve hareketlerine bağlı bir keyfiyettir. Yükselici, hiç değilse müstakar bir trend çerçevesi içinde, elbette yabancı işçi ihtiyaç ve miktarında zaman zaman dalgalanmalar görülecektir. Sonra çalışmak maksadiyle yabancı mem-

leketlere gitmeğe talip işçilerin mikdarını, kendi bünyesi içinde bir tertip tasnif ve tercihe tâbi tutmadan, dondurmak fikri de bütünü itibarile doğru değildir. Nihayet gitmek üzere sıra bekliyen işçilerle gizli işsizlik arasındaki münasebeti de anlamak zordur. Gizli işsizlik teknik bir terimdir. Şayet bu münasebet avarelik, aylıklık manasında tefsir ediliyorsa, ancak muayyen kayıtlar ve şartlarla doğru olabilir.

Hülâsa bir konfederasyonun genel sekreteri, gönül çok arzulamakla beraber, teknik mevzularda mütehassis olmasına imkân bulunmıyabilir. Fakat yine bir genel sekreter şayet bu konularda bir kongre huzurunda konuşacaksa, mutlaka önce araştırma bürosundan gerekli malumatı elde etmeli, ifade ve iddialarını sağlam mesnetler üzerine bina eylemelidir. Aynı şekilde «kamu sektörünün Türkiye'de çalışanların % 60 nı kavradığı» yolundaki iddia da (çalışmalar kitabı, sahifa 202) büyük ölçüde yanlıştır.

Şu tablo meseleyi aydınlatacak mahiyettedir :

1964 Sigortalı İşçi Sayısı

Devlet	301.449
Özel	407.556
Toplam	<u>709.005</u>

Diğer taraftan 1963 yılı için Devlet İstatistik Entitüsünce 10 veya daha fazla işçi çalıştıran veya 10 beygirden yukarı muharrik kuvvet kullanan sınaî müesseseler işyeri anketine göre, 193'ü kamu sektörüne ve 6289'u özel sektöre ait olmak üzere imalât sanayiinde 6472 işyeri tesbit edilmiştir. Bu işyerlerinde çalışan işçi sayısı 156575'i kamu sektörüne ve 300818'i özel sektöre ait olmak üzere ceman 457393 kişiden ibaret bulunmuştur.

1965 yılı Kasım Ayı sonunda yine Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından yayımlanan bir belgede, sigortalı işçi sayısı 836078 olarak tesbit edilmiştir. Bu işçinin ortalama % 60 sının sanayide çalıştığı kabul edilecek olursa, hali hazırda sosyal sigortaya tâbi sanayi iş yerlerinde çalışanların 400-500 bin civarında olduğu kabul edilebilir.

Bu münasebetle idarecilerin Türk-İş araştırma bürosu hakkında sarf ettikleri vaidkâr sözlerin gerçekleşmesini gönülden dileriz.

Türk-İş ve politika konusu, kongre boyunca bir çok vesilelerle münakaşa edilmiş ve gözden geçirilmiştir. Aslında mesele bir dele-

genin «Türkiyede işçileri siyasi partilerin oyunlarına alet olmamaları için Türk-İş'in öncülük edeceği bir parti kurmak fikrinden vaz geçirilmiş midir?» sorusundan çıkmıştır. Bu soruya gerek Türk-İş başkanının, gerek genel sekreterin verdikleri cevaplar gerçekten realist, tatminkâr ve isabetlidir. Filhakika Seyfi Demirsoy kapanış konuşmasında bu hususta şu sözleri söylemiştir :

... Biz politika yapıyoruz. Dış ticaretin devletleştirilmesi, enflasyonla mücadele politikadır. Ancak biz parti politikası yapmıyoruz. Partilerin patenti altına girmek istemiyoruz. Bir kısım arkadaşlarımız Türk-İş'i ve sendikaları partilerin içine itmek istiyorlar. Parti politikası, parti çatısı altına girildiği anda çok şeyler kaybederiz. Sendikalar partilerin esiri olmayacaktır. Politikanın içindeyiz. Diğer taraftan seçtirmeme kampanyasında ileri gitmek isteyen sendikalar var. Bu bir zaman meselesidir, eğitim meselesidir. Partileri karşımıza alamıyoruz. O güçte değiliz.

Daha siz işçileri partilerden kendi saflarınıza çekebildiniz mi? veya bir seçimde Türk-İş başkanı olarak deseniz ki, «ey işçiler şu partiyi destekleyeceksiniz». Aksini yaparlarsa ne olur sözümüz ve itibarımız? henüz o kuvvete gelmedik. «Genel sekreter Halil Tunç da kapanış konuşmasında bir delegenin «sendikalar bir siyasi çatı altında birleşmediği müddetçe hiç dedikleri olmayacaktır» sözüne verdiği cevapta, Türk-İş'in partiler üstü politika yapması ve siyasi partilerin uydusu haline gelmemesi gerektiğine işaretle, «daha çok seneler Türkiyede bu böyle devam edecektir. Fakat katı bir görüşle de Türkiyede hiç bir zaman işçiler bir siyasi parti etrafında toplanmayacaklardır demek istemiyorum. Fakat Türkiyenin şartları, sendikaları partiler üstü bir politika takip etmeğe zorlamaktadır» demıştır.

Yukarıda da işaret ettiğimiz gibi, Türk-İş'in en selâhiyetli idarecilerinin, işçi zümrelerini tüm olarak sinesinde toplayacak bir siyasi teşekkülün kurulması hususunda gösterdikleri ihtiyat ve teyakkuz öğülmeğe değer. Bu sahada taklitcilikten mümkün olduğu kadar sakınmak ve kaçınmak lâzımdır. Batıda siyasi mahiyetteki işçi hareketlerinin doğuş ve oluş yıllarında mevcut şartlar, halen Türkiyemiz için büyük ölçüde bahis konusu değildir. Birinci Enternasyonalin havası çoktan dağılmış, müessir bir âmme müdahalesiyle, güçlü bir kendi kendine yardımı kavrayan Sosyal Siyasetin alabildiğine gelişmesine karşı, siyasi radikalizm cereyanları hemen tamamiyle rağbetten düşmüş, sosyal reform, her şekil ve rengiyle sosyalizmi dahi gölgelemiştir. Ortada taklit edilmeğe değer müessesese-

ler ve tedbirler varsa, bunlar sadece batının meslekî ve iktisadî işçi hareketleri olmalıdır. Nitekim 1962 yılında, «Çalışanlar Partisi» adıyla bir siyasi teşekkül kurmak için Ankarada toplanmış olan 70 kadar sendika idarecisine söylediğimiz sözler, bugün dahi kıymetinden bir şey kaybetmiş değildir. Önce sendikalarımızı derleyip toplamalı, iç çekişmeleri ortadan kaldırmalı, siyasi partilerin sendikalarımız üzerinde zaman zaman hissedilen parçalayıcı, bölücü ve ayırıcı tesirlerini tasfiye etmeli, her şeyden evvel de geniş bir istihlâk kooperatifçiliği hareketi kıvılcımlanmalıdır.

Halil Tunç'un söylediği gibi, ancak bu işlerin tamamlanmasından sonra bir siyasi teşekküle ihtiyaç olup olmadığı düşünülebilir. Her halde Türk-İş'in, daha uzun zaman «partiler üstü» değilse bile, «partiler dışı» kalmasında büyük faydalar vardır. Hatta elde edilen pozitif mahkeme kararına rağmen, Millet Vekili namzetleri için kara listeler tertibinden de vaz geçilmelidir. Aslında mevzuatımızın espirisi buna imkân vermediği gibi, böyle bir tedbir hakikatte müsbet bir netice de doğurmamış, maksat hasıl olmamıştır. Şayet gerçekten seçilmemiş adaylar varsa, bunların Türk-İş'in açtığı kampanyanın bir mahsulü olmaktan çok, seçmenler kütlesi ile çeşitli partiler arasındaki münasebetlerden ve umumiyetle önyargı temayülünden ileri geldiği muhakkaktır.

*
**

Kongrede ele alınan meselelere ve Türk-İş icra ve idare kurulu raporuna kısaca temas etmiş bulunuyoruz. Çok sayıda delegenin katıldığı ve bir hafta süren bir kongreyi tertipleme ve idare etmek kolay bir iş değildir. Filhakika çeşitli temayülleri kanalize etmek, aykırı görüşleri telif etmek, nihayet önümüzdeki iki yıllık çalışmalarına istikamet verici kararlar üzerinde sendikacılık hareketlerinin fayda ve menfaati bakımından müessir olmak, bir tecrübe ve akliselim meselesidir. Bu hususta bilhassa başkan Seyfi Demirsoy, bu sıralarda pek çok kullanılan «felsefe» ye kaçmadan, havadan lâflara itibar etmeden ve marxizm gibi modası geçmiş ideolojilerden bahsetmeden, günlük meseleler üzerinde durmuş, bunların çözülmesi hususunda sendikacılık hareketlerinde geçen tecrübelerine dayanmak suretiyle, herkesce kabili kabul, akliselimine uygun, makul ve mutedil yollar ve hal çareleri göstermiş, sorulara verdiği cevaplar da açık ve samimi davranmıştır.

Orhan TUNA